

GENEL BİLGİ

Resmi adı:	Bahreyn Krallığı
Yönetim Şekli	Anayasal Monarşi
Devlet Başkanı	Hamad bin Isa al-Khalifa (Mart 1999'dan beri)
Başbakan	Khalifa bin Salman al-Khalifa
Yüzölçümü	717.5 km ²
Nüfusu	698.418 (427.955 Bahreynli)
Ortalama yaşam süresi	74
Okuma yazma oranı	% 89
İklim	Kurak ve ılık kışlar; çok sıcak ve nemli yazlar
Konuşulan Diller	Arapça (resmi), İngilizce, Farsça, Urduca
Başlıca Şehirler	Manama (başkent), Muharraq
Para Birimi	Bahreyn Dinarı
Zaman Dilimi	GMT+ 3

Bahreyn Krallığı bağımsızlığını 1971 yılında kazanmıştır. Şeyh İsa bin Salman Al-Khalifa, emir; kardeşi Şeyh Khalifa bin Salman Al-Khalifa ise başbakan olmuştur. 1972'de Kurucu Meclis açılmış ve ilerleyen aylarda bağımsız parti ve sendika kurma hakkı tanınmıştır. 1973 yılında Ulusal Meclis için seçimler yapılmıştır. Ancak hükümetin sendikaları yasaklaması ve grevlere karşı uyguladığı sert tutum ülkede petrol sanayini tehdit eden bir huzursuzluğa yol açmıştır. Sonuçta, Devlet Güvenlik Kanunu çıkarılmıştır. Gelişen olaylar

sonucunda Meclis ile karşı karşıya gelen Emir 1975 yılında Meclis'i feshetmiştir. Anayasada düzenlenen tüm sivil özgürlükler ve Meclis'in yeniden seçimi de askıya alınmıştır.

Muhalefetin sivil hakların geri verilmesi baskısı karşısında 1992'de onaylanmış kanunlar hakkında görüş bildirecek bir Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Ancak başta Şii liderler olmak üzere muhalefet daha fazlasını beklemektedir. Ulusal Meclis'in yeniden oluşturulması ve kadınların sisteme dahil edilmesi başlıca isteklerdir. Büyüyen huzursuzluğa engel olmak için Emir bu hareketin başını çeken kişileri hapsedmiştir. Ancak olaylar devam etmiştir.

2002'ye kadar mutlak monarşi ile yönetilen ülke, İsa bin Salman Al-Khalifa ölümü sonrası, oğlu Kral Hamid bin İsa al-Khalifa'nın yönetime geçmesi ile birlikte yeni bir döneme girmiştir. Yeni dönemde, 2002 senesinde, yasama teklifi ve onayı vermeye hak tanınan meclis oluşturulmuştur. Ancak Kral'ın hakimiyetinin sorgulanması ve yetkilerinin sınırlandırılması pratikte sınırlıdır. Ülke yönetiminde Kralın amcası ve başbakan Şeyh Khalifa bin Salman Al-Khalifa büyük pay sahibidir.

Ana dili Arapça olan ülkenin Bahreyn nüfusunun % 70'ini Şii Müslümanlar ve % 30'unu Sünni Müslümanlar oluşturur.

Eğitimin ücretsiz olduğu ülkede sosyal hizmetler en üst seviyededir. Kadınlar açısından Bahreyn'de diğer Körfez ülkelerine göre farklı bir görüntü vardır. Kadınlar Bahreyn'de uzun yıllardan beri toplum yaşamının her alanında oynadıkları aktif rolle öne çıkmaktadırlar.

Bahreyn, bağımsızlığını kazanmasından bu yana batı yanlısı bir dış politika benimsemiş; ABD ve İngiltere ile yakın siyasi ve askeri ilişkiler geliştirmiştir. ABD'nin Afganistan ve Irak'ta yürüttüğü askeri operasyonlara destek vermiştir. ABD ile bu yakın ilişkiler çok yakında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması ile pekişmiştir. Bahreyn, ABD'nin Ortadoğu'da bir serbest ticaret bölgesi yaratılması yolundaki politikası çerçevesinde, serbest ticaret müzakerelerini başlattığı ilk ülkedir.

EKONOMİYE GENEL BAKIŞ

TEMEL MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER

	2000	2001	2002	2003	2004*
GSYİH (milyar \$)	8.0	7.9	8.4	9.6	11.0
GSYİH (büyüme, %)	5.3	4.6	5.2	6.8	5.3
Enflasyon (TÜFE, ort.%)	-0.7	-1.2	-0.5	1.6	4.9
İhracat (milyon \$)	6,242.7	5,657.1	5,887.3	6,689.8	8,343.9
İthalat (milyon \$)	4,393.6	4,047.2	4,697.3	5,079.3	6,103.5
Döviz Kuru (ort., BD:\$)	0.376	0.376	0.376	0.376	0.376
Döviz Rezervi (altın hariç- milyon \$)	1,564.1	1,684.0	1,725.8	1,778.4	1,940.5
Dış Borçlar (milyar \$)	2.8	3.0	3.8	4.6	6.1

Kaynak: Economic Intelligence Unit, Country Report, Haziran 2005

* EIU tahmini

Genel Ekonomik Görünüm

1932 yılında petrol üretmeye başlayan ilk Körfez ülkesi olan Bahreyn'in rezervlerinde son yıllarda düşüş kaydedilmektedir. Petrol üretimi 2003 yılından 2004 yılına 87.5 milyon varilden 76.3 milyon varile gerilemiştir. Bahreyn, petrol gelirlerini etkin biçimde yöneterek bölgenin telekomünikasyon, finans ve ulaştırma konularında en gelişmiş ülkesi haline gelmiştir. Düşen petrol rezervlerinin ve çok küçük bir ülke olmasının getirdiği dezavantajı bir bölgesel hizmet merkezi haline gelerek aşmaya çalışan Bahreyn, finans özellikle kıyı bankacılığı (off-shore banking) alanında ihtisas sahibi olmuştur. Bahreyn, bölgesinin finans merkezi olmayı hedeflemektedir. Bankacılık ve finans sektörünün GSYİH'ya katkısı % 19.2 oranındadır. İslami bankacılık hariç, 2004 yılı sonu itibariyle bankacılık sektörünün toplam konsolide bilançosu 118.9 milyar dolar seviyesindedir. Kıyı-bankacılığı şubeleri için çok cazip, yatırımcılara güven verecek düzenlemeler yapılmıştır. Kıyı-bankalarının 2004 yılında 98.1 milyar dolar seviyesindeki toplam varlıkları Bahreyn'in GSYİH'sının 9 katı büyüklüğündedir. Ülkede faaliyet gösteren yabancı bankalar arasında Citibank, BNP Paribas, Standard and Chartered ve HSBC bulunmaktadır. 2004 yılı itibariyle ülkede 11 Türk bankasının off-shore şubeleri bulunmaktadır. Bu bankaların 2004 yılı üçüncü çeyreği itibariyle toplam aktiflerinin 8.4 milyar olduğu göz önüne alındığında Türk bankalarının Bahreyn kıyı-bankacılığı konsolide bilançosundaki % 8-9 civarındaki payının Bahreynli yetkililerce önemli bir girdi olarak değerlendirildiği belirtilmektedir.

2004 yılında yıllık % 7.5 artışla GSYİH'sını 11 milyar dolar ve kişi başına düşen milli gelirini 15 bin dolara çıkartan Bahreyn'in GSYİH'nın % 15.7'si petrol ve doğalgaz gelirlerinden sağlanmaktadır.

Bahreyn, diğer Körfez ülkelerinden daha farklı bazı özellikler arz etmektedir. 2004 yılında The Heritage Foundation Bahreyn'i serbest ekonomiler sıralamasında 20. en serbest ekonomi olarak tanımlamıştır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Örgütü ise 2003 yılında Kalkınma Endeksi'nde Bahreyn'i 40. sırada göstermiştir. Her ikisi de Ortadoğu bölgesinin en iyi sıralamalarıdır. Ayrıca 2005 yılı için Standard&Poors Bahreyn'e uzun vadeli kredi derecelendirmesinde A notu vermiştir.

Başlıca Sektörler

Bahreyn ekonomisine finans sektörü hariç hala büyük oranda kamu kuruluşları hakimdir. Ancak, Dünya Ticaret Örgütü'nün kurucu üyesi olan Bahreyn, genel olarak ekonomiyi çeşitlendirmeye, liberalleştirmeye ve yabancı yatırımı ülkeye çekmeye yönelik politikalar uygulamaktadır. Ekonomiyi çeşitlendirme çabaları kapsamında hükümet daha çok, yerli üretici ile rekabete girilmeyecek ihracata yönelik sektörlerde destek vermektedir. Toplu taşıma ve temizlik gibi belediye hizmetlerinde, telekomünikasyon, su ve elektrik üretimi, liman işletmeciliği, sağlık, eğitim ve alüminyum üretimi gibi sektörlerde özelleştirme işlemi tamamlanmıştır.

Tarım: 1960'lı yıllardan itibaren üretimde bir düşüş ile devam etmektedir. Ülkenin en verimli toprağına sahip kuzey kesiminde de bir çok çiftlik 1970'li yılların sonunda tasfiye edilmiştir. Bugün balık, süt ve süt ürünleri ile tavukçuluk alanında iç talebin %50si ancak yerel olarak karşılanmaktadır.

Balıkçılık sektörü de körfezde artan kirlilik nedeniyle bir düşüş yaşamış ancak Muhharaq'da inşa edilen yeni liman ve Sitra'da oluşturulan yeni tesis sayesinde yeniden toparlanmıştır. Hükümetin bu konudaki yeni düzenlemeleri ile de gelişmeye devam etmektedir. Bahreyn'de kişi başına düşen balık tüketimi yılda 25kg ile dünyadaki en yüksek seviyelerinden biridir.

Hizmet Sektörü: Kıyı bankacılığı, İslami bankacılık, sigortacılık ve turizm, Bahreyn hükümetinin geliştirilmesine öncelik verdiği hizmet sektörleridir. Lübnan da sivil savaşın çıkması ile birlikte Beyrut'un sahip olduğu finans merkezi statüsüne alternatif olarak ortaya çıkmıştır Finans sektöründe gerçekleştirdiği düzenlemeler ve 2007'de tamamlanması planlanan Bahreyn Finansman Limanı Projesi ile Ortadoğu'nun en önemli finans merkezi olmaya adaydır. Bir çok kıyı bankasını kendisine çekmiştir.

Enerji: Petrol üretimi diğer körfez ülkeleri ile karşılaştırıldığında daha azdır. Bahreyn'in tek petrol çıkarım bölgesi Avali'dedir. Bahreyn resmi otoriteleri 15 yıl yetecek kadar petrol rezervleri olduğunu ifade etmektedirler. Bahreyn, Suudi Arabistan ile birlikte Ebu Safa petrol bölgesinin sahibi ve işletmecisidir. 1997'den beri ise Suudi Arabistan bölgenin tüm üretim hasılatını sivil huzursuzluklara çözüm olması umuduyla bu küçük komşu ülkesine bırakmaktadır. Bahreyn'in ABD ile ilerleyen ilişkilerinden rahatsızlık duyan Suudi Arabistan'ın Abu Safa'da gerçekleştirecek üretim katlanmasından elde edilecek ek kazancı bırakmayacağı tahmin edilmektedir.

2001 yılında Bahreyn, Petrona Nasional Berhard ve Texaco ile anlaşarak ülkenin güney ve güneydoğu kesiminde petrol arama çalışmaları başlatmış ancak Petrona Nasional Berhard kullanılabilir petrol rezervlerine ulaşamamıştır.

İki devlet teşekkülü olan Bahreyn ulusal Petrol şirketi (Banoco) ile Bahreyn petrol şirketi (Bapco), Bapco bünyesinde birleştirilerek Bahreyn'deki tüm petrol aktivitelerinin sorumlusu haline getirilmişlerdir.

Diğer Körfez ülkelerinin aksine Bahreyn işlenmiş petrol ihraç etmektedir. İşlenmiş petrolün yalnızca %15'i yerel rezervlere aittir. Geri kalan kısım Suudi Arabistan'dan piyasa fiyatının altında alınan ham petrolden elde edilmektedir. Sitra'da bulunan rafineri 1997'den beri ciddi bir modernizasyon sürecine girmiştir. 2004 yılında ise dizel benzin üretiminde benzindeki sülfür oranının düşürülmesi için Japon JGC firması üretim tesisi kurmaya hak kazanmıştır.

Bahreyn'de mevcut olan gaz rezervleri ise diğer körfez ülkelerine göre daha azdır. 92.4 milyar metre küp üretim yapılmaktadır. En büyük tüketicileri büyük enerji tesisleridir. Ayrıca, Bahreyn Ulusal gaz şirketi tarafından gaz sıvılaştırma tesisi işletilmektedir.

Sanayi: Geliştirilmesine öncelik verilen sanayi kolları ise alüminyum işleme ve petrokimyadır. Alüminyum üretimi ülkenin en önemli sanayi koludur. 30 yıllık bir geçmişe sahip olan alüminyum üretimi ucuz doğal gaz girdisini bir avantaj olarak kullanmaktadır. Alüminyum ihracatı Bahreyn toplam ihracatında %15'lik bir paya sahiptir. Ülkedeki ALBA Alüminyum Tesisi Doğu Avrupa dışında dünyadaki en büyük alüminyum işleme tesisidir. 2003 Şubat'ta başlayan çalışmalar 2005 yılı itibariyle sonuçlanmış ve 1.7 milyar dolar harcanarak tesisin kapasitesi 500 bin tondan 819 bin tona çıkartılmıştır. Petrokimya da ekonominin çeşitlendirilmesi çabaları içinde önemli bir yer kazanmıştır. 1985'te kurulan Körfez Petrokimya Sanayii Şirketi 1.3 milyon metreküplük üretimi ve 184 milyon dolarlık petrokimya ürünü ihracı ile ekonomideki yerini belirlemiştir. İşlenmiş Petrol ihracının öne çıkması ile birlikte petrol nakliyatı yapan tankerlerin bakım onarım çalışmalarını sağlamak amacıyla kurulan Arap Gemi İnşa ve Bakım Tersanesi de sanayiye önemli katkılar sağlamıştır. Diğer bir önemli sanayi tesisi de BAPCO Petrol Rafinerisidir. Bu tesiste de 1 milyar dolara mal olan genişletme ve geliştirme çalışmaları sürmektedir.

İnşaat ve Yapı Sektörü: Özellikle Bahreyn'de yapı sektörüne olan ilgi artmaktadır. Körfez ülkelerinin en küçük ölçeklilerinden olan Bahreyn, altyapı konusunda çok büyük yatırımlar yapmaya hazırlanmaktadır. Ülkede devam eden diğer önemli projelerin başında 2002'de başlayıp 2010'da bitirilmesi hedeflenen ve 1.3 milyar dolara mal olan Bahreyn Finansman Limanı Projesi, 2005-2008 yılları arasında bitirilmesi hedeflenen ve 335 milyon dolara mal olacak olan Bahreyn Uluslararası Havaalanı Genişletme Projesi ve 5 yılda tamamlanması planlanan ve 1.8 milyar dolara mal olacak olan Bahreyn-Katar deniz geçişi projesi yer almaktadır.

Öncelikle endüstriyel ve kamu kuruluşlarının altyapılarının geliştirilmesinin hedeflendiği, ancak devamında sosyal mekânların da gelişimi için yönetimin ayırdığı kaynak 10.7 milyar dolar civarındadır. Bu yolla yabancı sermaye çekmek konusunda bu zamana kadar pek çabası olmayan Bahreyn bu alanda da iddialı olmayı hedeflemektedir. Bahreyn'de dikkatleri çeken bir başka büyük çalışma, Bahreyn'in kuzey doğusunda kalan ve 1600 hektar büyüklüğünde olan Asdaf Adası Projesi'dir. Bu proje, birbirine bağlanmış yapay ada topluluklarından oluşmaktadır. Yukarıdan bakıldığında denizati figürü oluşturan proje, aslında Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki Palmiye Adası projesine özenilerek tasarlanmıştır. Yaklaşık 10 yılda tamamlanması hedeflenen proje dahilinde, büyük alışveriş ve iş merkezleri, ultralüks konutlar ve turistik tesislerin oluşturulması planlanmaktadır. Bahreyn'de devam etmekte ve planlanmakta olan pek çok inşaat projesi bulunmaktadır. Önümüzdeki 10 yılda bitirilmesi planlanan ve 15 milyar dolarlık yatırım gerektiren konut, işyeri, alışveriş merkezi, dinlenme tesisi, sanayi bölgesi, teknopark, karayolu, kanalizasyon/elektrik/su altyapı tesisi, havaalanı, liman inşaatları bulunmaktadır. Dolayısıyla Gayrimenkul ve inşaat piyasası son derece hareketlidir. 2002 yılında KİK ülkeleri vatandaşlarına Ağustos 2003'ten bu yana yabancılara gayrimenkul hakkı verilmiştir. Ancak 11 Eylül sonrası bölgede biriken sermayeye alternatif yatırım alanları bulunmaması nedeniyle gayrimenkul fiyatlarında üç misli bir artış gerçekleşmiştir.

YATIRIM ORTAMI

Ülkedeki toplam yabancı sermaye 8 milyar doları aşmıştır. 2001 yılında kurulan Ekonomik Kalkınma Kurulu (EDB) ile yabancı yatırımcılar için bir “one-stop-shop” oluşturulması amaçlanmıştır ve bu yatırım merkezi 2004 yılında faaliyete geçmiştir. Yerli Yabancı tüm küçük ölçekli yatırımlar için ise Bahreyn Yatırım Merkezi (BIC) hizmet vermeye başlamıştır. Yatırım ortamını liberalleştirme çabaları kapsamında Bahreyn, yabancı yatırımcılardan gelir vergisi ve şirketlerden kurumlar vergisi almamaktadır. Sermaye transferlerinde kısıtlama yoktur. Yabancı yatırım için yapılan makine ithalatı gümrüğe tabi değildir. Ekonomik Kalkınma Kurulu tarafından belirlenmiş 6 alanda (bilişim teknolojileri, telekomünikasyon, eğitim, turizm, sağlık, ticari hizmetler ile alüminyum işleme, petrol ve doğal gaz sanayilerine ek üretim yapacak sanayiler) % 100 mülkiyet hakkı tanınmıştır. Bahreyn bölgedeki en iyi ulaşım ve telekomünikasyon altyapılarından birine sahiptir. Yabancı şirketler yerli şirketlerle aynı elektrik ve su teşviklerine sahiptirler. Yabancı şirketler belirli bir miktarda Bahreynlinin istihdam ve eğitimini garanti ederlerse devlete ait Bahreyn Kalkınma Bankasından kredi alabilmektedir.

Bahreyn Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca Bahreyn’de yatırım yapılması önerilen sektörler şöyle sıralanabilir: gıda işleme ve paketlenme, montaj ve yan sanayi, imalat sanayi, yüksek teknoloji gerektiren imalat, makine ve ekipman bakım ve onarım, inşaat malzemeleri, sağlık, eğitim, nakliye.

DIŞ TİCARET

(Milyon Dolar)	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
1990	3,761	3,712	7,473	49
1995	4,112	3,716	7,828	396
2000	6,195	4,633	10,828	1,562
2001	5,577	4,306	9,883	1,271
2002	5,794	5,013	10,807	781
2003	6,601	5,393	11,994	1,208
2004	7,455	5,915	13,370	1,540

Kaynak: DTÖ

2004 yılında 7.5 milyar dolarlık ihracat yapan Bahreyn’de petrol toplam ihracat gelirlerinin % 74’ünü oluşturmaktadır. Petrol dışı ihracat 1.9 milyar dolardır. Bahreyn’in 2004 yılı ithalatı ise 6.5 milyar dolardır. Bunun 3.7 milyar doları petrol dışı ithalattır. Başlıca ihracat ortakları ABD, Hindistan, Suudi Arabistan ve Güney Kore’dir. Başlıca ithalat ortakları ise Suudi Arabistan, ABD, Japonya, Almanya ve İngiltere’dir.

Bahreyn Körfez İşbirliği Konseyi üyesidir. Körfez ülkeleri gümrük birliği kapsamında olan Bahreyn’in gümrük vergi oranı KİK gümrük birliğine girmeyi onaylamasından bu yana % 5’tir.

Ayrıca, ABD ile Bahreyn arasında Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmıştır. Söz konusu anlaşmanın ABD Kongresi’nde onaylanarak 2005 yılı içinde yürürlüğe girmesi beklenmektedir.

TÜRKİYE - BAHREYN TİCARİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Türkiye-Bahreyn Dış Ticareti (Milyon Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2000	26.6	31.3	57.9	-4.7
2001	11.2	14.6	25.8	-3.4
2002	16.9	19.0	35.9	-2.1
2003	28.9	15.2	44.1	13.7
2004	54.3	18.1	72.4	36.2

Kaynak: DİE

2004 yılında Türkiye-Bahreyn toplam ticareti bir önceki yıla göre % 64.2, Türkiye'nin Bahreyn'e ihracatı % 87.9, Bahreyn'den ithalatı ise % 19.1 oranında artmıştır. 2004 yılındaki ihracatımız Bahreyn'in petrol dışı ihracatının sadece % 1.16'sına denk gelmektedir. Türkiye'nin en önemli ihracat ürünü demir-çeliktir. Bunu tekstil, elektrikli aletler, makine aksamı ve gıda maddeleri takip etmektedir. Bahreyn'den yaptığımız ithalatın % 95'ini ise alüminyum alaşımları oluşturmaktadır.

Başlıca İhracat Kalemleri (2004)

Fasıl	(\$)	(%)
Demir Çelik	16,610,257	30.59
Elektrikli Makineler	9,082,413	16.73
Gemiler	6,902,004	12.71
Pamuk	5,406,458	9.96
Otomotiv ve Yan Sanayi	3,113,800	5.74
Örülmemiş Giyim Eşyası	1,303,901	2.40
Şeker ve Şeker Ürünleri	771,876	1.42
Süt Ürünleri	771,348	1.42
Mobilyalar	752,363	1.39
Taş vb den Eşya	736,254	1.36
Diğer	8,840,601	16.28
Toplam	54,291,275	100.00

Başlıca İthalat Kalemleri (2004)

Fasıl	(\$)	(%)
Alüminyum ve Alüminyum Ürünleri	14,429,010	79.71
Mineral Yakıtlar	2,674,766	14.78
Plastikler	371,250	2.05
Ham Postlar	216,297	1.19
Elektrikli Makineler	188,225	1.04
Pamuk	115,239	0.64
Diğer Hayvansal Ürünler	30,033	0.17
Anorganik Kimyasallar	29,488	0.16
Mobilyalar	15,684	0.09
Diğer	31,006	0.17
Toplam	18,100,998	100.00

Kaynak: DİE

Türkiye ile Bahreyn arasında "Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması", 8 Ocak 1990 tarihinde Bahreyn'de imzalanmıştır.

Türkiye-Bahreyn arasında Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması imzalanmıştır fakat henüz yürürlüğe girmemiştir. Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşmasının ise müzakereleri devam etmektedir.

Türk Firmalarının Yatırım Yaptığı Projeler

ALBA Alüminyum Tesislerinin Modernleşmesi Çalışmaları /Coke Calcinations and Sera Water Plant	Çelik yapı imalatı ve montajı(2001)	Gülermark Ağır Sanayi, İnşaat ve Taahhüt A.Ş
HİDD Doğalgaz Elektrik Santrali Projesi	Transformatör imalatı ve montajı(1997-)	ABB Elektrik Sanayii
151km Yeraltı Yüksek Gerilim Kablosu döşenmesi Projesi	Kablo imalat ve montajı ile proje uygulaması	Mass Grubu-Demirer Kablo
Bahreyn Uluslararası Havaalanı	Yapımı çalışmaları(1997-2001)	Sezai Türkeş Fevzi Akkaya İnşaat

Müteahhitler Birliği'nin verilerine göre 2002 yılından beri inşaat projelerinde yer alan Türk firması bulunmamaktadır.

Bahreyn'de muhtelif dallarda hizmet veren (alüminyum,tarım, hazır giyim, elektrikli aletle, ağır makine, ticaret ve mutfak eşyası) faaliyet gösteren 42 Türk firması kayıtlı olmakla birlikte bir kısmı aktif değildir.

Potansiyel İşbirliği Alanları

Bahreyn, oldukça küçük bir nüfusa sahip olmasına rağmen, kişi başına düşen 15.000 ABD Doları civarındaki gelir seviyesi ve 4,5 milyar ABD Dolarlık tüketim mallarına dayalı ithalatı ile ihracatçı firmalarımız için önemli olanaklar sunmaktadır. Bahreyn işadamları ürünlerimizin Bahreyn Pazarı için uygun olduğunu vurgularken makina sanayi, aksam ve parçaları, inşaat ve yapı malzemeleri, maden, mobilya ve gıda sektörlerine ilgi daha yüksektir.

Ortadoğu Bölgesinin ekonomik açıdan en istikrarlı ülkelerinden biri olarak Bahreyn ekonomisindeki en belirgin sektörlerden birisi bankacılık ve finans sektörüdür. Diğer taraftan, Körfez İşbirliği Ülkeleri ile arasında gümrük birliği bulunması, coğrafi konumu nedeniyle bölge ülkelerine geçiş kolaylığı ve ayrıca bölge ülkeleri içerisinde oldukça liberal bir ekonomiye sahip olması ve üretim çeşitliliğinin de bulunmaması gibi nedenlerle ülkemiz ihracatçıları açısından önemli fırsatlar içermektedir. Bahreyn'i KİK ülkelerine açılım üssü olarak görmek yerindedir.

Bahreyn'e demir-çelik ürünleri, gıda maddeleri, sebze ve meyve, tekstil ve konfeksiyon ürünleri ve dayanıklı tüketim maddeleri sektörlerinde ihracatımızın hızla artırılması mümkün görülmektedir. Ayrıca sağlık, eğitim, turizm, bilgi teknolojileri ve tarım da iki ülke arasında önemli işbirliği alanlarını teşkil etmektedir.

İnşaat: Müteahhitlik hizmetlerinin yanı sıra her çeşit inşaat malzemesi temini ile binaların iç dekorasyon ve donanımları, mobilya gibi ihtiyaçları da firmalarımızca üstlenilebilir. Yurtdışında pek çok projeyi başarıyla

gerçekleştiren Türk firmaları için Bahreyn cazip bir pazardır. Özellikle, demir-çelik, mermer, MDF, profil, laminat gibi ürünler şanslı. Ayrıca, Bahreyn Finansman Limanının 2007’de tamamlanması planlanan ilk aşamasından sonra inşası planlanan diğer aşamaları için henüz ihale açılmamıştır. Firmalarımızın bu projeden pay alabilmeleri mümkündür. Ayrıca Bahreyn Uluslararası Havaalanı’nı genişletme ve modernleştirme projesi çerçevesinde firmalarımızın pay alabilecektir.

Gıda: Dondurulmuş et ve tavuk ürünleri, meyve suları, süt ve ürünleri başta olmak üzere hemen tüm gıda ürünlerini (markalı olmak kaydıyla) bu ülkelerin pazarlarına sunmak mümkündür.

Klima ve Beyaz Eşya: Bölgenin iklim koşulları ve pazarın Türk firmalarını şanslı kılmaktadır. Arçelik, Vestel, Beko gibi markalar pazardaki etkinliklerini giderek arttırmaktadırlar.

Hizmet Sektörleri: Turizm, eğitim ve sağlık hizmetlerinde altyapı ve insan kaynağına önem veren Körfez ülkelerinde; otel, restoran ve hastane işletmeciliğinde ciddi eksiklik bulunmaktadır. Bugün, şantiye görünümündeki Bahreyn’de projelerin tamamlanması ile birlikte işletme dahil bir çok alanda işbirliği kapısı açılacaktır.

Ayrıca Turizm tanıtım çalışmalarına önem verilmeli, bunun için gerekli altyapı ve tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilmelidir. Bahreynli Turistlerin yaygın olarak kullanılmamasından şikayet ettikleri traveler’s check’in bankalar dışında da bozdurulabilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

Pek çok Amerikan üniversitesinin şubeleştiği bu ülkelerde Türk üniversitelerinin de etkin olmaları mümkündür.

Sağlık Sektöründe de özel hastanelerimizin Bahreyn tanıtım sergilerine katılmaları ve Bahreyn’deki özel hastaneler ile ikili işbirliği geliştirmeleri mümkündür.

Cam Eşya: Türk cam sanayii; otomotiv, gıda, elektronik, beyaz eşya gibi pek çok sektöre girdi sağlıyor. Türk firmaları, tüm Körfez ülkelerinde çok daha büyük pazar paylarına sahip olabilir.

İlaç: Bahreyn Sağlık Bakanı Bahreyn’de ortak ilaç üretimi önermiştir.

Sigortacılık: Sigortacılık sektörünü ülkeye çekmek için gerekli mevzuat üzerinde çalışmalar devam etmektedir. Bahreyn Finansman Limanı’nda Sigortacılık merkezi de inşa edilmektedir. Bu bağlamda bu konuda yapılacak işbirliği olanakları değerlendirilmelidir.

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU
FOREIGN ECONOMIC RELATIONS BOARD

TOBB Plaza Talatpaşa cad. No:3 Kat:5 34394 Gültepe Levent İstanbul
Telefon: 0 212 339 50 00 (pbx) Faks: 0 212 270 30 92
0 212 270 41 90 (pbx)
E-mail: info@deik.org.tr Web: www.deik.org.tr